

Prowincja — pamięć — legenda. Lipnowska sesja o Stanisławie Ossowskim

AGATA WESOŁOWSKA

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

24 października 2013 r. w Lipnie niedaleko Włocławka miała miejsce sesja popularnonaukowa, zatytułowana „»Ojczyzna prywatna« Władysława i Stanisława Ossowskich. W półwiecze śmierci Profesora Stanisława Ossowskiego (1897–1963)”. To właśnie tutaj 22 maja 1897 r. Stanisław Ossowski przyszedł na świat, a ta niewielka, urokliwa miejscowość malowniczo położona na granicy Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej była „krajem lat dzieciennych” odnowiciela Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Wydarzenie, zorganizowane przez Instytut Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Urząd Miejski w Lipnie, Starostwo Powiatowe w Lipnie oraz lipnowskie Liceum Ogólnokształcące im. Romualda Traugutta, odbyło się w auli tej szkoły.

Sesja rozpoczęła się od odczytania tekstu uchwały władz miasta o nadaniu Stanisławowi Ossowskiemu tytułu Honorowego Obywatela Lipna. Następnie w sesji popularnonaukowej, moderowanej przez prof. dr. hab. Tomasza Szlendaka z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, można było wysłuchać trzech wystąpień.

Mgr Róża Sułek z Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego w referacie „Skąd się wziął ktoś taki jak Ossowski?” zastanawiała się nad fenomenem pochodzenia, zakorzenienia i przynależności oraz nad twórczym klimatem prowincji, jaki ukształtował niezwykle umysł i osobowość Ossowskiego. Prelegentka podkreśliła znaczenie atmosfery

rodzinnego domu Ossowskich, przepelnionej duchem aktywnego patriotyzmu wolnego od uprzedzeń i szowinizmu. Ossowski wywodził się bowiem z rodziny o bogatych tradycjach nauczycielskich, społecznikowskich i artystycznych. Dla przykładu, jego dziadek ze strony matki, Stanisław Pyrowicz, płocki prawnik działający też w Warszawie, był propagatorem szkół handlowych w zaborze rosyjskim, a także tłumaczem dzieł Bacona. Nieoceniony wpływ na młodego Ossowskiego miała również edukacja pobierana najpierw w rodzinnej miejscowości, a następnie we Włocławku, gdzie przyszły student Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Warszawskiego (z indeksem nr 6) kształcił się w postępowej, założonej jeszcze w 1900 r., Szkole Handlowej przy ul. Łęgskiej. Zdaniem referentki, to właśnie okres dzieciństwa i wczesnej młodości spędzony w lipnowsko-włocławskim środowisku, wśród życzliwych, bliskich osób: rodziny, przyjaciół, kolegów i nauczycieli, a także wśród przyrody Pojezierza Dobrzyńskiego, pozwolił mu czerpać z owego specyficznego kapitału kulturowego prowincji, do którego uczony odwoływał się przez całe późniejsze życie, analizując chociażby zagadnienie więzi społecznej, ojczyzny i narodu.

Kolejne wystąpienie, przedstawione przez mgr Dorotę Łańcucką, na co dzień piastującą stanowisko burmistrza Lipna, zostało poświęcone ojcu bohatera, Władysławowi –lekarzowi i społecznikowi, prezesowi miejscowej Straży Ogniowej. Słuchacze dowiedzieli się, że — organizując liczne działania charytatywne i lokalną pomoc społeczną — Władysław Ossowski był zaangażowany m.in. w akcję dożywiania dzieci w szkołach i zapewnienie bezpłatnej opieki medycznej dla mieszkańców Lipna i pobliskich miejscowości. W utworzonym w 1857 r. szpitalu im. Jana Złotoustego wydzielił oddziały: chirurgiczny, ogólny i zakaźny. To dzięki jego staraniom do budynku doprowadzono kanalizację i urządzono łazienki oraz sprowadzono pierwsze metalowe łóżka. Zaangażowanie Władysława Ossowskiego w sprawy „prywatnej ojczyzny” oraz niesione pomoc i wsparcie z pewnością ukształtowały także jego syna.

Tymczasem prof. dr hab. Mirosław Chałubiński z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego w swoim wystąpieniu podniósł kwestię legendy towarzyszącej Stanisławowi Ossowskiemu. Referent wskazał, że na ową legendę składają się cztery czynniki: nowatorski dorobek naukowy (zebrany w sześciu tomach dzieł z różnorodnych dziedzin, począwszy od teorii kultury, przez semantykę i estetykę, na socjologii sztuki i polityki kończąc); działalność organizacyjna (m.in. w Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie Łódzkim, Polskiej Akademii Nauk, Polskim i Międzynarodowym Towarzystwach Socjologicznych); osiągnięcia dydaktyczne (stworzenie kręgu badawczego, zrzeszającego takich osobistości rodzimej socjologii, jak m.in. Antonina Kłoskowska, Edmund Mokrzycki, Jakub Karpiński czy Stefan Nowak), wreszcie działalność

obywatelska/społeczna. Prelegent wielokrotnie podkreślał, że Ossowskiego cechowała wewnętrzna siła, niezłomność i odwaga cywilna — był autorytetem nie tylko naukowym, cenionym chociażby przez Roberta K. Mertona, Lewisa A. Cosera czy Paula F. Lazarsfelda, tworząc podwaliny interakcjonizmu symbolicznego, analizy dramaturgicznej i koncepcji samospełniającej się przepowiedni, lecz także nieocenionym inspiratorem o zdolnościach pedagogicznych i zmyśle organizacyjnym, a przy tym wzorcowym obywatelem.

Sesji towarzyszyły występy artystyczne dzieci i młodzieży z miejscowych szkół oraz zwiedzanie okolicznościowej wystawy, opatrzone komentarzem prof. dra hab. Włodzimierza Winclawskiego z Instytutu Socjologii toruńskiej Alma Mater. Ekspozycja prezentowała edycje najważniejszych książek autorstwa Stanisława Ossowskiego i jego listy (dotyczące m.in. kongresu Międzynarodowego Towarzystwa Socjologicznego w Oslo w 1949 r.), jak również zdjęcia i ryciny ukazujące dawne Lipno — „małe miasto wielkich ludzi”, w tym bohatera opisanego wydarzenia.